

Politisk ungdomsengasjement

Av Diego Vaula Foss, Landsrådet for Noregs barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU).
Publisert i oktober 2017.

Det politiske ungdomsengasjementet står sterkt i Norge. Generasjonen som ble hardest rammet av terrorangrepet på Utøya har svart med mer demokrati. Samtidig er formene for politisk deltakelse i endring. For enkelte grupper er deltakelsen urovekkende lav, og disse gruppene står i fare for demokratisk utenforskap.

Mer demokrati og deltakelse

Det har blitt sagt om 22. juli at «de som i størst grad lot seg påvirke av denne samfunnsgjennomgripende hendelsen synes å være unge i sine mest formative år».

(1) Det var politisk engasjert ungdom som ble angrepet under terrorangrepet mot AUF sin sommerleir på Utøya. Derfor er det verdt å spørre hvordan norsk ungdom reagerte på angrepet. Svaret er at hendelsene vekket et engasjement hos mange norske ungdommer. Fra 2010 til 2011 steg antallet medlemmer i norske ungdomspartier med 10 000 personer. (2) Denne veksten har også vist seg å være stabil, medlemstallene har holdt seg på samme nivå siden 2011. Det voksende engasjementet viste seg også i Stortingsvalget 2013, hvor økningen i valgdeltakelse blant førstegangsvølgere steg med 20 prosent. (3)

Det disse tallene viser er at norske ungdommer ikke har latt terrorangrepene på Utøya bringe dem til taushet eller tatt fra dem troen på demokratiet. Tvert imot tok de i bruk demokratiske og fredelige former for engasjement som et svar på det voldelige angrepet. Norske ungdommers reaksjon på 22. juli viser at de tok til seg mantraet om å møte vold og terror med mer demokrati og mer fellesskap.

Økt deltakelse

Veksten i politisk deltakelse etter 22. juli viser at ungdoms politiske engasjement er på frammarsj. Ungdom skriver under på opprop, deltar i demonstrasjoner, skriver innlegg i avisen eller tar opp saker de bryr seg om med politiske parti, i fagorganisasjonen eller andre organisasjoner. Alt dette er former for demokratisk deltakelse, og felles for dem er at de ofte er spontane og ikke nødvendigvis krever

22. juli-senteret

et langvarig engasjement. Der politisk engasjement tidligere kom til uttrykk ved medlemskap i et politisk parti er det i større grad enkeltsaker, som for eksempel fraværgrensen eller klimasaken, som er utgangspunktet for at dagens ungdom engasjerer seg. (4)

Ungdoms politiske engasjement er altså minst like sterkt som tidligere, men det er i endring. De tradisjonelle formene for politisk deltakelse, som det å være medlem i et ungdomsparti eller å stemme ved valg, er ikke like populære som de var i tiårene før og etter andre verdenskrig. Likevel ser vi at det som lenge var en negativ trend med lavere valgdeltakelse og organisasjonsdeltakelse nå har bremsset opp. Som nevnt ovenfor utløste hendelsene på Utøya en stor økning i antall innmeldinger til de politiske ungdomspartiene. De siste årene har valgdeltakelsen blant unge økt, og selv de som ikke har fått stemmerett enda viser tillit til valgsystemet. Forsøkene med stemmerett for 16- og 17-åringer i 2011 og 2015 viste at denne gruppen deltok på linje med gjennomsnittet av befolkningen (5), og 9 av 10 fjortenåringer oppgir at de sannsynligvis vil bruke stemmeretten sin når de blir gamle nok til å delta i valg. (4)

Samtidig handler demokratisk deltakelse om mer enn valgdeltakelse. Unge får sine første møter med demokratiet i frivillige organisasjoner og gjennom skolen. Skolen fungerer som en utdanningsinstitusjon hvor unge kan lære om demokratiets historie og funksjon i samfunnet, men den er også viktig som en arena for deltakelse og fellesskap. Elevråd og skolevalg er eksempler på hvordan skolen kan fungere som en arena hvor elever kan lære demokrati i praksis.

Unge deltar i stadig større grad i frivillige organisasjoner, også dem som ikke er rettet mot politisk arbeid. (2) Dette er viktig også for demokratisk deltakelse fordi barne- og ungdomsorganisasjoner fungerer som «skoler i demokrati». (6) Gjennom å delta på små og store møter lærer barn og unge demokratisk debatt og å ta avgjørelser i fellesskap.

Denne generasjonen er spesiell

Det er liten tvil om at hendelsene på Utøya har formet mange av dagens ungdommer. Samtidig er det viktig å huske på at det er mer enn de felles minnene fra 22. juli som gjør denne generasjonen unik. Denne ungdomsgenerasjonen er også den første som er heldigital. Bare de siste tjue årene har tilgangen til informasjon vokst i et tempo som verden aldri har sett tidligere. Dette gir både utfordringer og muligheter for ungdommers engasjement.

22. juli-senteret

Det blir ofte hevdet at den store mengden av informasjon internett har muliggjort fører til manglende engasjement fordi det blir vanskelig å forholde seg til alle inntrykkene man møter. Samtidig gjør tilgang til mer informasjon det også enklere å oppsøke informasjon om de sakene man selv interesserer seg for, og avstanden til andre unge med like meninger reduseres til en skjermberøring. Ting tyder også på at ungdom har et kritisk blikk på til informasjonen de får. Kun én av fire 14-åringer oppgir for eksempel at de har tillit til det som spres på sosiale medier, mens tilliten til tradisjonelle medier er langt sterkere. (4)

Dagens ungdomsgenerasjon blir også kalt for «generasjon prestasjon». (7) Medieoppslag om utagerende russefeiring eller ungdommer som sprer lettkledde bilder av seg selv på sosiale medier kan kanskje få en til å tro at ungdommer er mer utagerende enn før, men dette stemmer ikke. Unge i dag både drikker og røyker mindre enn tidligere generasjoner, de er i større grad opptatt av utdanning og de deltar mer enn før i frivillige organisasjoner. (8) Utviklingen der ungdom er mindre opprørske og mer opptatt av skole og utdanning har pågått siden før 2011, og medlemstallene til de frivillige ungdomsorganisasjonene har økt like lenge. (2) Dette er en trend som er viktig å forstå når man skal forklare det økende politiske engasjementet blant ungdom.

De som faller utenfor

Til tross for at ungdom generelt viser et sterkt politisk engasjement er det noen grupper som går igjen blant dem som i liten grad deltar politisk. Unge menn, unge som velger karrierer innen yrkesfag og unge med innvandrerbakgrunn er overrepresentert i denne kategorien. Forskjellene blir tydelige når man ser på hvem som deltok da det ble gjennomført forsøk med stemmerett for 16-åringer ved lokalvalgene i Norge i 2015. Blant 16 og 17-åringer som studerte studiespesialiserende utdanningsprogram deltok 72 prosent av elevene. Deltakelsen blant enkelte yrkesfagsgrupper var derimot på 40 %. (5) Det er likevel viktig å huske på at det også er store variasjoner innad i disse gruppene. Dette er spesielt synlig når man sammenligner innvandrergrupper, hvor valgdeltakelsen blant unge varierer fra 15 til 60 prosent. (9) Selv om mange i utsatte grupper risikerer å falle utenfor finner vi også ungdommer fra disse gruppene som har et sterkt politisk engasjement.

Gruppene som har den laveste demokratiske deltakelsen er også gruppene hvor vi finner det høyeste frafallet fra videregående opplæring. Disse ungdommene har stor risiko for å havne i demokratisk utenforskap. Med demokratisk utenforskap mener vi at de ikke får deltatt i demokratiske prosesser, og at deres meninger dermed ikke blir hørt. Når spesifikke grupper systematisk deltar mindre i demokratis-

22. juli-senteret

ke prosesser enn resten undergraver det demokratiet. Vi vet at de med yrkesfaglig bakgrunn og med minoritetsbakgrunn allerede er underrepresentert på Stortinget, i fylkesting og i kommunestyre. Dersom disse gruppene heller ikke deltar, og på den måten får sin stemme hørt i demokratiet, er det en reell risiko for at disse gruppene mister tilliten til det demokratiske systemet. I sin mest ekstreme konsekvens kan dette føre til at mennesker blir radikaliseret og bruker vold for å få sin stemme hørt.

Ungdom er underrepresentert

Tross det sterke engasjementet er ungdom fortsatt underrepresentert i både Stortinget, fylkesting og kommunestyre. Resultatet av stortingsvalget i 2017 førte til at 18 representanter under 30 år ble valgt direkte inn på Stortinget. Dette antallet er rekordhøyt, men utgjør kun ti prosent av de valgte representantene. Til sammenligning utgjør personer under 30 år 37 prosent av Norges befolkning (10), og hver femte stemmeberettigede person er mellom 18 og 29 år.

Det er ikke bare på stortinget at unge er underrepresenterte, den samme tendensen er synlig i norske kommunestyre. Også i kommunestyre er unge underrepresentert. Det er likevel interessant å merke seg at i de kommunene som deltok i forsøksordningene med stemmerett for 16- og 17-åringer økte andelen unge representanter betydelig. (5) Dette skjedde både fordi unge i større grad ga personstemmer til disse representantene, men også fordi partiene i de aktuelle kommunene satte flere unge på sine nominasjonslister. (11)

Hvordan styrke ungdoms politiske engasjement

Det er mulig å øke både valgdeltakelse og politisk engasjement blant unge. Ett av tiltakene som kan innføres for å styrke det politiske ungdomsengasjementet er å senke stemmerettsalderen til 16 år. Dette ville gitt stemmerett til 130 000 ungdommer, og dermed gitt dem mulighet til å formelt delta i demokratiet på et tidligere tidspunkt. (12) Ett argument for dette er at muligheten til å si sin mening kan inspirere ungdommer til å engasjere seg i politikk. Et motargument mot dette kan være at de aller fleste 16- og 17-åringer fortsatt bor hjemme og at deres politiske valg kan bli farget av foreldre eller venners partipreferanser.

For mange unge er veien fra frivillig engasjement til politisk engasjement kort. (1) Og det politiske ungdomsengasjementet er viktig. Demokratiet er avhengig av at så mange som mulig deltar og får sagt sin mening. Derfor er utenforskap en trus-

22. juli-senteret

sel mot demokratiet, for dersom store grupper av befolkningen ikke opplever å bli hørt kan de også miste tilliten til at demokratiet fungerer. Det er nettopp tilliten til samfunnet og til samfunnsinstitusjoner som ofte pekes på når man skal forklare hvorfor de nordiske demokratiene fungerer så godt. (13)

Demokratiet vårt er avhengig av at så mange som mulig deltar og får sagt sin mening. Terrortrusler og angrep som det vi så 22. juli kan virke skremmende, men det er viktig at man fremdeles tør å stå opp for det man mener, engasjere seg i en organisasjon og bruke stemmeretten sin. Hver enkelt stemme har noe å si, og hver ungdom som engasjerer seg gjør demokratiet vårt sterkere.

Kilder:

- (1) Ødegård, G. og Fladmoe, A. *Samfunnsengasjert ungdom. Deltakelse i politikk og organisasjonsliv blant unge i Oslo*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning, 2017, s. 93.
- (2) Landsrådet for Norges Barne- og Ungdomsorganisasjoner. *Ung Frivillighet 2016*. Oslo, LNU, 2016.
- (3) Bergh, J. *Valgdeltakelse i ulike aldersgrupper: Historisk utvikling og oppdaterte tall fra stortingsvalget 2013*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning, 2013.
- (4) Huong, L. et. al. *Unge medborgere. Demokratiforståelse, kunnskap og engasjement blant 9.-klassinger i Norge, The International Civic and Citizenship Education Study (ICCS) 2016 (NOVA Rapport 15/17)*. Oslo: NOVA, 2017.
- (5) Bergh, J. «Innledning». I Bergh, J. (red.). *Hva skjer når 16-åringer får lov til å stemme? Resultater fra evalueringene av to forsøk med nedsatt stemmerettsalder (Rapport 2016:19)*. Oslo: Institutt for samfunnsforskning, 2016.
- (6) Norges Offentlige Utredninger. *NOU 2006:13 Fritid med mening. Statlig støttepolitikk for frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner. Utredning fra et offentlig utvalg oppnevnt ved kongelig resolusjon 9. september 2005. Avgitt til Barne- og likestillingsdepartementet 29. juni 2006*. Oslo: Departementenes Servicesenter, Informasjonsforvaltning, 2016.
- (7) Rødevand, Linne. «Generasjon prestasjon» må bli mye bedre til én ting, og det er å prioritere. *Psykologisk.no*, 2015. Sist oppdatert 12.09.2015.
- (8) Bakken, A. *Ungdata 2016 – Nasjonale resultater*. Oslo: NOVA, 2016.
- (9) Kleven, Ø. *Innvandrere og kommunestyrevalget 2015- Valgatferd og representasjon blant innvandrere, norskfødte med innvandrerforeldre og utenlandske statsborgere (Rapport 2017/10)*. Oslo: SSB, 2017.
- (10) Statistisk Sentralbyrå *Folkemengde og befolkningsendringer, 2017*. Hentet fra: <https://www.ssb.no/statistikkbanken/selecttable/hovedtabellHjem>.